

Т. Ткаченко

старший викладач кафедри іноземних мов ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Л. Хілько

старший викладач кафедри іноземних мов ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

УДК 378.147.016:81'243

**ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ ПРИ
НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ СТУДЕНТІВ НЕСПЕЦІАЛЬНИХ
ФАКУЛЬТЕТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ**

Стаття присвячена актуальній проблемі перспектив читання художніх іншомовних творів студентами перших курсів неспеціальних факультетів. Розглядається доцільність використання оповідань, коротких історій та новел. Обґрунтовуються завдання та прийоми роботи над даним видом мовленнєвої діяльності.

***Ключові слова:** інтерактивна модель читання, систематичне читання, комунікативно-когнітивні уміння та навички, часткова комунікативна спрямованість.*

Т. Ткаченко

старший преподаватель кафедры иностранных языков ГВУЗ «Донбасский государственный педагогический университет»

Л. Хилько

старший преподаватель кафедры иностранных языков ГВУЗ «Донбасский государственный педагогический университет»

**ПЕРСПЕКТИВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ
ТЕКСТОВ ПРИ ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ
СТУДЕНТОВ НЕСПЕЦИАЛЬНЫХ ФАКУЛЬТЕТОВ ВЫСШИХ
УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ**

Статья посвящена актуальной проблеме перспектив чтения художественных иноязычных текстов студентами первых курсов неспециальных факультетов. Рассматривается целесообразность использования рассказов, коротких историй и новелл. Обосновываются задачи и приёмы работы над данным видом речевой деятельности.

***Ключевые слова:** интерактивная модель чтения, систематическое чтение, новые стратегии чтения, коммуникативно-когнитивные умения и навыки, частичная коммуникативная направленность.*

Т. Tkachenko

Senior Teacher of the Foreign Languages Chair, State Higher Educational

Institution "Donbass State Pedagogical University"

L. Khilko

Senior Teacher of the Foreign Languages Chair, State Higher Educational Institution "Donbass State Pedagogical University"

**PERSPECTIVES OF USING THE ARTISTIC WORKS IN THE
PROCESS OF FOREIGN LANGUAGE TEACHING AT THE NON-
LANGUAGE SPECIALTIES OF THE HIGHER EDUCATIONAL
INSTITUTIONS**

The article is devoted to the actual problem of reading the artistic works in a foreign language by the first-year students of the non-language specialties. The expediency of using the short stories, essays and novels is considered in the article. The tasks and techniques of work at the above mentioned type of the speech activity are also substantiated.

Key words: *partial communicative direction, interactive model of reading, new strategies in reading, communicative-cognitive habits and skills.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Реформи та зміни у галузі освіти сприяють переходу до нової якості освіти на основі продуктивних методів навчання. На основі новітніх досягнень науки, культури і соціальної практики та у зв'язку з новими політичними, соціально-економічними та культурними реаліями постійно розвивається зміст навчання іноземних мов. Важливим чинником, що сприяє ефективності навчання іноземної мови, є уміння викладачів моделювати навчальний процес відповідно до сучасних вимог педагогічної науки і практики, уміння гнучко адаптувати його до навчальних умов.

На сучасному етапі навчання іноземних мов у вищому навчальному закладі на немовних спеціальностях відчувається втрата мотивації до вивчення іноземної мови, переважає чітко виражена лінгвістична орієнтація і часткова комунікативна спрямованість. На першому етапі навчання не вистачає зразків іншомовної сучасної літератури, у підручниках не вистачає вправ та завдань на подолання специфічних труднощів під час читання іншомовних текстів. Не звертається відповідна увага на роль читання у системі видів мовленнєвої діяльності.

Не применшуючи позитивного впливу лінгвістичної та професійної орієнтації і комунікативної спрямованості на навчальний процес, визначається зниження загальнокультурного та філологічного рівня знань. Не дивлячись на цікавий зміст, читання текстів, які пропонуються студентам, викликають у них не інтерес, а роздратування. Забагато пояснень і приміток не допомагає, а відволікає увагу від змісту і заважає його розумінню і у студентів пропадає бажання читати нецікаві тексти, які не збагачують знаннями. Постійне використання словника також втомлює студентів і зменшує інтерес до читання. Окремі викладачі не враховують звичок, смаків та побажань студентів при виборі текстів. Передтекстові,

післятекстові вправи та вправи під час читання не відповідають сучасним вимогам методики. У процесі частково комунікативного навчання читання розвивається не так швидко як мовлення, аудіювання та письмо.

Недооцінка значення читання на іноземній мові як виду мовленнєвої діяльності особливо на першому курсі навчання викликана цілим рядом причин, а саме: 1) нерозумінням окремими викладачами мети та змісту читання як виду іншомовної мовленнєвої діяльності та сучасних методів навчання; 2) недостатньо розробленою методикою навчання читання як виду мовленнєвої діяльності на неспеціальних факультетах; 3) відсутністю єдиних чітких вимог щодо підручників та книжок з текстами для читання; 4) переважаністю програми з іноземних мов тощо.

Однак, в умовах вузівського навчання оволодіння умінням читати являється більш реальним і необхідним саме завдяки читанню більш об'ємних текстів художньої літератури. Воно може підтримуватися і самостійно розвиватися і після закінчення вищого навчального закладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, показує, що дискусивними залишаються питання про включення творів художньої літератури у навчальний процес на першому етапі навчання на неспеціальних факультетах, про співвідношення з нехудожньою літературою, про завдання та вправи, які оптимізують студентів до більш об'ємного читання. При цьому спостерігається як повне ігнорування специфіки художніх творів та уподібнення їх нехудожнім, так і перебільшення цієї специфіки [1, с. 28]. Діаметрально протилежні погляди висловлюють автори досліджень щодо можливостей навчання активного володіння іноземною мовою завдяки читанню художніх творів. Одні автори (Е.Х. Вільялон, Л.С. Журавльова, М.Д. Зінов'єва) розглядають художній матеріал як ефективний засіб формування навичок і умінь мовлення, стимулювання дискусій, інші ж (О.С. Ахманова, Р.Ф. Ідзеліс, С.Т. Тер-Мінасова) впевнені, що художня література абсолютно неприйнятна для активного навчання іноземної мови [2, с. 26].

Розв'язуючи питання про місце художніх творів у навчанні іноземної мови, слід враховувати той факт, що «несприятливі» і «сприятливі» особливості мови художньої літератури і художнього сприйняття перебувають у діалектичній єдності. Образна й символічна інформація художніх творів, хоч і є важкою на формальному рівні, проте легко засвоюється на змістовному рівні завдяки активності підсвідомості, великому обсягу образної пам'яті та високому рівню готовності людини до сприймання цієї інформації [3, с. 25].

Художня література іноземною мовою як компонент змісту навчання і навчальний матеріал може подаватися в навчальному процесі у формі художнього твору та у формі художнього тексту. Необхідність розрізняти в межах літературно-художнього матеріалу художній твір і художній текст

зумовлена як відмінностями між ними, так і відмінністю у цільових установках. Багатоаспектний і багаторівневий характер художніх творів і художніх текстів зумовлює їх полі-функціональність [4, с. 29-34] – використання в усіх компонентах методичної підготовки вчителя, реалізації освітньої, виховної, розвивальної та практичної цілей навчання, а також різноманітність підходів: лінгвокраїнознавчий, інформативно-пізнавальний, дедуктивний (глобальний), лінгвостилістичний, лінгвозмістовий.

У вітчизняній науковій методичній літературі ще не достатньо уваги приділяється «інтерактивній» моделі читання, не розроблена чітка теорія іншомовного читання на неспеціальних факультетах, яка б відповідала сучасним вимогам, застаріла також і «психолінгвістична» модель читання 70-х і 80-х років. Необхідність систематизації нових підходів до навчання читання, визначення розвиваючих та оптимізуючих завдань, послідовності у доборі вправ, свідомого систематичного розширення іншомовного словникового запасу спонукали авторів до розробки ефективних прийомів роботи над творами іншомовної літератури.

Формулювання цілей статті. Мета та основні завдання статті полягають у визначенні особливостей використання художніх творів у процесі навчання іноземних мов на неспеціальних факультетах у вищому навчальному закладі (перший курс навчання), розкритті методичного потенціалу необхідного іншомовного матеріалу для читання, розробці оптимальної серії завдань до відповідної одиниці художнього твору.

Виклад основного матеріалу. Одним з найбільш розроблених у методиці навчання іноземних мов питань є питання про види читання. Однак, це питання має багато суперечливих аспектів. Автори використовують різні назви для означення одного і того ж явища. Так, одні автори розподіляють читання на види за їх психологічною природою (за особливостями процесів мислення): перекладне – без перекладне, аналітичне – синтетичне; інші автори – за умовами їх виконання: самостійне – несамотійне, підготовлене – непідготовлене; за об'ємом прочитаного: екстенсивне – інтенсивне тощо. У методиці зустрічаються також такі поняття, як ознайомлювальне, розвідувальне, вивчальне, поглиблене, швидке, деталізоване тощо. Усі види читання, на наш погляд, сприяють практичному оволодінню іноземною мовою і розвитку відповідних умінь та навичок. Однак, на різних етапах навчання іноземної мови види читання повинні розподілятися по-різному, але в залежності від ступеня розуміння прочитаного, характеру процесу читання (психологічних особливостей) та швидкості читання.

Аспекти мови та мовний матеріал, які зустрічаються у читанні, закріплюються у говорінні, аудіюванні та у письмі. Говоріння, читання, аудіювання та письмо взаємно позитивно впливають один на одного як

види мовленнєвої діяльності. Обґрунтоване, продумане, раціональне їх використання у взаємодії приводять до успіхів у процесі навчання.

Наші дослідження показують, що при взаємодії чотирьох видів мовленнєвої діяльності саме читанню слід приділяти більшу увагу на першому етапі навчання на неспеціальних факультетах у вищому навчальному закладі. Завдяки читанню у студентів швидше формуються та розвиваються вірогідність прогнозування, оперативна та довготривала пам'ять, осмислення та увага, які далі продовжують функціонувати і в інших видах мовленнєвої діяльності.

Завдяки послідовному систематичному читанню студенти опановують нові стратегії читання, набувають досвіду, можуть виконувати будь-які завдання. Кожна вправа, кожне завдання, кожен тренінг повинні переслідувати певну мету.

Освітня мета навчання іноземної мови передбачає оволодіння знаннями про культуру, історію, реалії, традиції країни, мова якої вивчається. Для цього слід забезпечити студентів актуальними країнознавчими матеріалами, які підвищать пізнавальну активність, сприяють створенню належної мотивації на занятті, розширять комунікативні можливості, дадуть стимул до самостійної творчої роботи над вивченням мови, сприяють вирішенню різноманітних завдань.

У зв'язку з цим вважаємо, що саме читання сучасних художніх матеріалів (творів художньої літератури), ретельно підібраних викладачем з урахуванням вищевказаних аспектів, допоможе студентам першого курсу неспеціальних факультетів педагогічних вузів у вирішенні освітньої мети.

Дослідження читання на першому курсі дефектологічного та педагогічного факультетів підтверджують, що студенти зацікавлені у читанні саме художніх текстів, які є легкими для розуміння, характеризуються простим синтаксисом, скороченим словниковим запасом, цікавим та захоплюючим змістом і простотою мови. Цими творами, які ми рекомендуємо викладачам і їх студентам, можуть бути оповідання, короткі історії та новели. Завдяки читанню саме цих творів у студентів відступають страхи, знижуються вимоги у психологічному плані, зростає інтерес і зацікавленість, студенти візуалізують і краще розуміють комплексні граматичні структури, розпізнають правила в системі мови вже з першого читання, легко знаходять відомі слова та слова, які зустрічалися раніше, здогадуються про значення слова завдяки контексту, можуть більше часу приділяти словнику, підвищують свою іншомовну компетенцію, швидше розв'язують завдання пізнавального і практичного характеру.

Отже, на вищезгаданому етапі навчання увага студентів під час читання невеликих художніх творів звертається належним чином як на мовну сторону, так і на позамовну, але у певній мірі. Вибір і використання

у подальшому систематизованого лексичного матеріалу визначається розумінням функції і змісту художнього твору. Оскільки частина словникового запасу слів пов'язана зі спеціальною темою або проблемою, то словниковий запас можна опрацювати завдяки супроводжувальним після підготовчим вправам. Це є вправи на порівняння, упорядкування, диференціювання, визначення або уточнення використовується поняття та значення, закриття пробілів у межах дискусійної теми, мовні виправлення тощо.

Висновки. Вивчення специфіки умов і цілей навчання іноземних мов на неспеціальних факультетах педагогічних вищих навчальних закладів дає можливість вважати про наступне:

- читання іншомовних художніх творів необхідним, доречним та обґрунтованим на сучасному етапі навчання;
- цілі, які переслідуються завдяки читання досягаються лише тоді, коли студенти читають адекватні матеріали художньої літератури, спеціально підібрані викладачем з урахуванням їх бажань та інтересів;
- завдяки читанню іншомовних художніх матеріалів закріплюються й інші види мовлення (мовлення, письмо, аудіювання);
- читання невеликих іншомовних художніх творів спонукає до творчої роботи та сприяє розвитку країнознавчої компетенції;
- засоби та прийоми вищезгаданого читання можуть бути різноманітними й усі можуть використовуватися з метою формування комунікативно-когнітивних умінь і навичок.

Література

1. Борисов Ю.Б. Пути интенсификации обучения иноязычной речи на материале литературных текстов / Ю.Б. Борисов. – Мн., 1986. – С. 28.
2. Тер-Минасова С.Г. Синтагматика функциональных стилей и оптимизация преподавания иностранных языков / С.Г. Тер-Минасова. – М. 1996.
3. Бородин В.А. Изучение продуктивности читательской деятельности как комплексная проблема / В.А. Бородин // Коммуникативный подход к руководству чтением и пропаганда лит. – Л., 1995.
4. Смелякова Л.П. Учебный потенциал иноязычного художественного текста / Л.П. Смелякова // Методика викладання іноземних мов. – К. 1988 – Вип. 17 – с. 29-34.
5. Barnett, M.A. (2014): More than Meets The Eye. Foreign Language Reading. Theory and Practice. Englewood Cliffs.
6. Burger, G. (1988): „Literarische Texte im zertifikatsorientierten Kurs. Vorschläge für die Praxis“, Zielsprache Französisch, 101-107.
7. Burger, G. (2014): Mehr Lesen im Anfangsunterricht. Heber-Verlag.

Б. Стешенко

аспірант кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»